

**TURLI TIZIMLI TILLARDAGI AXBOROT
DASTURLARIDA EVFEMIZMLARNING ROLI
(RUS, O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA)**

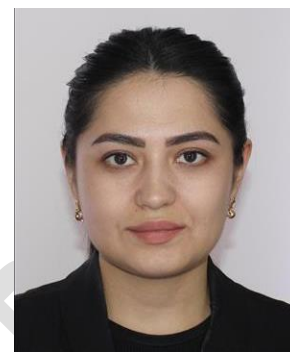
*Eshchanova Mavjuda Xudayorovna, Urganch davlat universiteti
tayanch doktoranti*

**THE ROLE OF EUPHEMISMS IN INFORMATION
PROGRAMS ACROSS DIFFERENT LINGUISTIC
SYSTEMS (A CASE STUDY OF RUSSIAN, UZBEK,
AND ENGLISH LANGUAGES)**

*Eshchanova Mavjuda Khudayorovna, basic doctoral student of
Urgench State University*

**РОЛЬ ЭВФЕМИЗМОВ В ИНФОРМАЦИОННЫХ
ПРОГРАММАХ РАЗЛИЧНЫХ ЯЗЫКОВЫХ
СИСТЕМ (НА ПРИМЕРЕ РУССКОГО, УЗБЕКСКОГО
И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ)**

*Эшчанова Мавжуда Худаёровна, базовый докторант Ургенчского
государственного университета*

<https://orcid.org/0000-0002-5788-2994>

e-mail:
eshchanovamavjuda@
urdu.uz

Annotatsiya: Maqolada rus, o'zbek va ingliz tillari axborot dasturlaridagi evfemizmlarning roli tadqiq qilinadi, unda til vositalari orqali nozik yoki bahsli ma'lumotlarni yumshatish, yashirish yoki qayta shakllantirish usullariga e'tibor qaratiladi. Turli xil yangiliklar dasturlaridan olingan misollarni solishtirish orqali ushbu tillar va mediakontekstlarda evfemizmlardan foydalanishning o'xshash jihatlari va farqli xususiyatlari aniqlanadi. Shuningdek, zamonaviy mediadiskursdagi evfemizmlarning madaniy va pragmatik vazifalari ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: evfemizim, mediadiskurs, axborot dasturlari, siyosiy to'g'rilik, lingvistik strategiyalar, madaniyatlararo kommunikatsiya.

Abstract: The article examines the role of euphemisms in Russian, Uzbek, and English-language informational programs, focusing on the methods of softening, concealing, or reframing sensitive or controversial information through linguistic tools. By comparing examples from various news programs, the study identifies similarities and distinctive features in the use of euphemisms across these languages and media contexts.

Keywords: euphemism, media discourse, news programs, political correctness, linguistic strategies, intercultural communication.

Аннотация: В статье исследуется роль эвфемизмов в информационных программах на русском, узбекском и английском языках, уделяя особое внимание методам смягчения, сокрытия или реконструкции деликатной или спорной информации посредством языковых средств. Путем сравнения примеров из различных новостных программ выявляются общие черты и отличительные особенности использования эвфемизмов в данных языках и медиаконтекстах.

Ключевые слова: эвфемизм, медиадискурс, новостные программы, политическая корректность, лингвистические стратегии, межкультурная коммуникация.

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ / INTRODUCTION).

Turli tizimli tillar, xususan, rus, o'zbek va ingliz tillari axborot dasturlaridagi evfemizmlarning rolini ko'rsatib berish chog'ishtirma tilshunoslikdagi muhim masalalardandir. Garchi evfemizmlar barcha tillarda mavjud bo'lsa ham ularning qo'llanish shakllari, mavzu yo'nalishlari va muloqot vazifalari madaniy kontekst, media normalari va siyosiy muhitga qarab keskin farqlanishi mumkin. Rus mediada evfemizmlar ko'pincha nutqni davlat siyosati bilan muvofiqlashtirish vositasi sifatida ishlatilsa, o'zbek mediada ular an'anaviy qadriyatlar va odob-axloq normalarini aks ettiruvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi. Ingliz tilidagi mediada esa evfemizmlar, asosan, siyosiy to'g'rilikni saqlash va jurnalistika etikasi standartlariga rioya qilish maqsadida qo'llaniladi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi evfemizmlarning ushbu uch til va madaniy kontekstdagi qo'llanishini tahlil qilish, ularning umumiy jihatlar va farqlarini aniqlashdan iborat. Televizion yoki nashr etilgan yangiliklar kontentidan olingan haqiqiy misollarni tahlil qilish orqali tadqiqot mediadiskurs va madaniyatlararo kommunikatsiya doirasida evfemizmlarning funksiyalarini tushunishga intiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОД / MATERIALS AND METHODS). Tadqiqot metodologiyasi axborot dasturlaridagi evfemistik ifodalarning leksik va pragmatik xususiyatlariga qaratilgan qiyosiy diskurs tahlilini o'z ichiga oladi. Bu yondashuv orqali maqola til, media va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqurroq tushunishga hissa qo'shadi.

Media tadqiqotlari sohasida evfemizmlar kadrlash (framing) nazariyasining muhim elementi sifatida qoraladi. Entman (1993) taklif qilganidek, kadrlash voqelikning ma'lum jihatlarini tanlab, ularni muloqot kontekstida ko'proq diqqat markaziga qo'yish va shu orqali ma'lum bir talqin yoki baholashni ilgari surishdan iborat. [Entman, 1993] Evfemizmlar bu jarayonga salbiy ma'lumotlarni qabul qilinadigan yoki strategik jihatdan maqbul shaklda qayta shakllantirish orqali hissa qo'shadi. Madaniy normalar, shuningdek, evfemizmlarning qanday va qachon qo'llanishini belgilashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Masalan,

odob-axloq va bilvosita ifodalanishni ustuvor qo'yadigan jamiyatlar (masalan, ko'plab Markaziy Osiyo madaniyatlari) rasmiy nutqda evfemizmlarni tez-tez ishlatishga moyil. Aksincha, G'arb mediasi evfemizmlarni ko'proq jurnalistika etikasi yoki siyosiy to'g'rilik talablariga javoban strategik maqsadlarda qo'llashi mumkin.

Ushbu nazariy asos tadqiqotning rus, o'zbek va ingliz tillaridagi axborot dasturlarida evfemizmlarni tahlil qilish metodologiyasiga zamin yaratadi. Bu evfemizmlarning ko'p funksional tabiatini nafaqat nomaqbul ma'nolardan qochish vositasi, balki madaniy reprezentatsiya, mafkuraviy muvofiqlik va nutqni boshqarishning kuchli vositalari sifatida ham ko'rsatib beradi.

NATIJARLAR (РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS). **Rus axborot dasturlarida evfemizmlar.** Rus mediadiskursidagi evfemizmlar siyosiy va ijtimoiy jihatdan nozik mavzularda jamoatchilik fikrini shakllantirish va muloqot ohangini boshqarishda muhim rol o'ynaydi. Rus ommaviy axborot vositalari ko'pincha tashvish, norozilik yoki tanqidni keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan voqeliklarni neytral yoki ijobiy kadrlash uchun evfemistik til vositalaridan foydalanadi. Bunday evfemizmlar ko'pincha pragmatik va mafkuraviy funksiyalarni bajaradi, ya'ni odob-axloq, diplomatik ifodalar yoki ba'zan manipulyatsiya vositasi sifatida ishlaydi. Evfemizmlarning faol qo'llaniladigan sohalaridan biri iqtisodiyotdir. Masalan, “экономический спад” (iqtisodiy tanazzul) yoki “рецессия” (retsessiya) kabi to'g'ridan-to'g'ri atamalar o'rniga “негативный рост” (“negative growth” – so'zma-so'z “salbiy o'sish”) iborasi ishlatiladi. Bu paradoksal ko'rinadigan ifoda yordamida ommaviy axborot vositalari tanazzulni tan olishadi, lekin tashvishli terminologiyani ochiq aytmasdan. Bu aholi orasida barqarorlik hissini saqlashga va potensial vahima riskini kamaytirishga xizmat qiladi. Davlat boshqaruvi sohasida esa “сокращение финансирования” (moliyalashtirishni qisqartirish) yoki “урезание социальных расходов” (ijtimoiy xarajatlarni qisqartirish) o'rniga “оптимизация бюджета” (“budget optimization” – byudjetni optimallashtirish) kabi evfemistik iboralar qo'llaniladi. “Optimallashtirish” atamasi strategik yaxshilanish va samaradorlikni anglatib, bunday

choralarning salbiy ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlaridan e'tiborni chalg'itadi. Ish bilan ta'minlash va mehnat bozori kontekstida “увольнение” (ishdan bo'shatish) o'rniga “высвобождение персонала” (“personnel release” – kadrlarni ozod qilish) iborasi ishlatiladi. Bu yumshoqroq variant ish o'rinlarini qisqartirishni xodimlar uchun qiyinchilik emas, balki neytral ma'muriy zarurat sifatida ko'rsatadi. Shunga o'xshash tarzda, “сокращённая рабочая неделя” (qisqartirilgan ish haftasi) o'rniga “неполная занятость” (“incomplete employment” – to'liq bo'lmagan bandlik) atamasi qo'llanilib, bu ko'pincha iqtisodiy qiyinchiliklar belgisi hisoblangan tushunchani yumshatadi. Sog'liqni saqlash islohotlari haqida gap ketganda “закрытие клиник” (klinikalarni yopish) yoki “сокращение медперсонала” (meditsina xodimlarini qisqartirish) o'rniga “оптимизация системы здравоохранения” (“optimization of the healthcare system” – sog'liqni saqlash tizimini optimallashtirish) iborasi ishlatiladi. Bu evfemistik ifoda amalga oshirilayotgan islohotlarning regressiv tabiatiga qaramay, texnokratik taraqqiyot nutqiga mos keladi. Bu evfemizmlar tasodifiy emas; ular bilvositalik va obro' saqlashga intilish kabi madaniy me'yorlar, shuningdek media institutsional va siyosiy diskurs bilan muvofiqlashtirishni aks ettiradi. Tanqidiy diskurs tahlili nuqtayi nazaridan [Fairclough, 1995], bunday lingvistik tanlovlar hukmron mafkuralarni mustahkamlashga xizmat qiladi va iqtisodiy-ijtimoiy o'zgarishlarning qattiq haqiqatlarini yashirib, davlat va media institutlarining ishonchliligini saqlab qolishga yordam beradi.

O'zbek axborot dasturlarida evfemizmlar. O'zbek mediadiskursida evfemizmlar odob-axloqni saqlash, madaniy normalarga hurmat ko'rsatish, shuningdek, kollektivizm va uyg'unlik qadriyatlarini bilan muvofiqlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Evfemistik ifodalarning qo'llanishi tilning an'analari hamda ijtimoiy-siyosiy haqiqatlarni aks ettiradi, bunda nozik masalalar haqida to'g'ridan to'g'ri gapirish o'rniga ehtiyotkor va hurmatli iboralar afzal ko'riladi. O'zbek mediadagi evfemizmlarning o'ziga xos xususiyati hurmat va bilvositalikni ta'kidlashidir. Masalan, “qashshoqlik” (poverty) atamasi o'rnida “moliyaviy jihatdan qiynalayotgan aholi qatlamlari” (social groups facing financial difficulties) kabi yumshoqroq iboralar ishlatiladi. Bu ifoda vaziyatning qattiqligini yengillashtiradi va aholini salbiy etiketlashdan

qochadi. Ishsizlik mavzusida “ishsizlik” (unemployment) o'rniga “mehnat bozori muammolari” (labor market issues) yoki “bandlik darajasining pasayishi” (decrease in employment rate) kabi atamalar ko'proq qo'llaniladi. Bunday evfemizmlar diqqatni shaxsiy qiyinchiliklar emas, balki tizimiy muammolarga qaratadi, bu o'zbek madaniyatida shaxsiy ayb va ochiq sharmandalikdan qochish tendensiyasiga mos keladi. Ma'muriy va boshqaruv diskursida “iste'foga chiqarildi” (was dismissed) yoki “lavozimidan ozod etildi” (was removed from office) kabi to'g'ri iboralar o'rniga “kadrlar almashinuvi” (personnel rotation) yoki “rahbariyatda o'zgarishlar” (changes in leadership) kabi iboralar afzal ko'riladi. Bu evfemistik yondashuv jalb qilingan shaxslarning obro'sini saqlashga yordam beradi va hokimiyatga hurmat ko'rsatish an'analarga mos keladi. Inflyatsiya yoki narxlarning o'sishi haqida gap ketganda “narxnavoning o'zgarishi” (change in price levels) yoki “iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash maqsadida ayrim narxlar qayta ko'rib chiqildi” (certain prices have been revised in order to ensure economic stability) kabi ifodalardan foydalaniladi. Bu formulalar iqtisodiy qarorlarni legitimlashtirishga va jamoat noroziligini kamaytirishga xizmat qiladi. Diskurs nuqtayi nazaridan, o'zbek mediadagi evfemizmlar milliy o'zlikni anglash, odob-axloq strategiyalari va ijtimoiy uyg'unlikni saqlash maqsadlari bilan chambarchas bog'liq. Ular nafaqat lingvistik vositalar, balki to'g'ridan to'g'ri ziddiyatlardan qochish va ijtimoiy obro'ni saqlash kabi chuqur madaniy-pragmatik normalarning aksidir.

Ingliz tilidagi axborot dasturlarida evfemizmlar. Ingliz tilidagi mediada evfemizmlar jamoat diskursining ohangini boshqarish, kasbiy standartlarga rioya qilish va turli auditoriyalarni ranjitmaslik uchun qo'llaniladigan muhim ritorik vosita hisoblanadi. Ularning qo'llanishi siyosiy jihatdan nozik, iqtisodiy va ijtimoiy mavzularda, jurnalistika etikasi, jamoat sezgirligi va siyosiy to'g'rilik talablari kesishgan kontekstlarda, ayniqsa, ko'zga tashlanadi. Ingliz yangiliklarida evfemizmlarning asosiy maqsadi siyosiy to'g'rilik (political correctness) bo'lib, unda inklyuziv va tilni kamsitmaslikni ilgari surish maqsad qilinadi. Masalan, “poor” (kambag'al) o'rniga “economically disadvantaged” (iqtisodiy jihatdan nochor), “disabled people” (nogironlar) o'rniga “persons with disabilities” (nogironlikka ega

bo'lgan shaxslar) kabi iboralar ishlatiladi. Bu atamalar stigmatizatsiya qiluvchi terminlarni yumshatadi va shaxsning qadr-qimmatiga hurmatni aks ettiradi. Iqtisodiy hisobotlarda salbiy tendensiyalarni yashirish yoki tashvishli haqiqatlarni yumshatish uchun evfemizmlar tez-tez qo'llaniladi. Masalan, "mass layoffs" (ommaviy ishdan bo'shatishlar) o'rniga "downsizing" (kadrlarni qisqartirish), "employee terminations" (xodimlarni ishdan bo'shatish) o'rniga "cost-cutting measures" (xarajatlarni kamaytirish choralari) kabi atamalar ishlatiladi. Yangiliklar kompaniyaning "samaradorlikni oshirish maqsadida kadrlar tarkibini qayta shakllantiryapti" ("restructuring its workforce to improve efficiency") deb xabar qilishi mumkin, bu esa odatda ish o'rinlarining qisqarishini anglatadi, lekin buni ochiq aytmaydi. Shuningdek, inflyatsiya haqida gap ketganda "rising prices" (narxlarining o'sishi) yoki "inflation surge" (inflyatsiya ko'tarilishi) o'rniga "price adjustments" (narxlarni moslashtirish) yoki "market corrections" (bozorni tuzatish) kabi iboralar afzal ko'riladi. Bu tanlovlar iqtisodiy o'zgarishlarni neytral yoki ijobiy nuqtayi nazardan ko'rsatishga xizmat qiladi. Siyosiy reportajlarda evfemizmlar diplomatik ohangni saqlash va siyosatchilarning ehtiyotkor tiliga moslashish uchun ishlatiladi. Masalan, 11-sentabrdan keyingi siyosiy diskursda "torture" (qiynoqlar) o'rniga "enhanced interrogation techniques" (takomillashtirilgan so'roq usullari) iborasi qo'llangan. Shuningdek, "illegal immigrants" (noqonuniy migrantlar) o'rniga "undocumented migrants" (hujjatsiz migrantlar) atamasi tanlanadi, chunki ikkinchisi kamroq hukmchi tuyuladi va insoniylashtiruvchi narrativlarga mos keladi. Sog'liqni saqlash sohasida ham evfemistik til keng tarqalgan. Masalan, "chronic illness" (surunkali kasallik) o'rniga "pre-existing condition" (oldingi kasallik), "died" (vafot etdi) o'rniga "passed away" (dunyodan ko'z yumdi) kabi iboralar ishlatiladi. Bu ifodalar shaxsiy yoki hissiy jihatdan og'ir mavzularni muhokama qilishda sezgirlikni saqlashga yordam beradi. Lingvistik nuqtayi nazardan, ingliz tilidagi evfemizmlar ko'pincha abstraksiya, nominalizatsiya va metaforalarga tayanadi. Bu strategiyalar jurnalistlarning obyektivlik va rasmiylikni saqlash, shu bilan birga salbiy hissiy ta'sirni kamaytirish imkonini beradi. Lakoff va Johnsonning (1980) konseptual metafora nazariyasiga ko'ra, "market

meltdown" (bozor inqirozi) yoki "economic storm" (iqtisodiy to'fon) kabi metaforalar murakkab hodisalarni bilvosita, ammo tasvirli tarzda kadrdaydi [Lakoff va Johnson, 1980].

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION). Rus, o'zbek va ingliz tillaridagi axborot dasturlarida evfemizmlardan foydalanish ushbu tillar bo'yicha bir xil kommunikativ vazifalarni bajaradi: asosan, salbiy yoki nozik ma'lumotlarning ta'sirini yumshatishdan iborat. Biroq evfemistik ifodalarning o'ziga xos tanlovlari, shuningdek, ularning qo'llanishiga asos bo'lgan madaniy va mafkuraviy sabablar ushbu uch til va mediakontekstlarida keskin farq qiladi.

Evfemizmlarning qo'llanishiga madaniy va mafkuraviy ta'sirlar. Rus mediada evfemizmlar ko'pincha davlat nutqi bilan muvofiqlashtirilgan holda va mamlakatning siyosiy barqarorligini saqlash maqsadida ishlatiladi. Masalan, "война" (urush) atamasidan qochish uchun "специальная военная операция" ("special military operation" – maxsus harbiy operatsiya) iborasi qo'llaniladi. Bu mediada hukumat nazorati bilan bog'liqligini va jamoat oldida kamroq bahsli, boshqarilgan narrativni taqdim etish istagini aks ettiradi. Rus mediadagi evfemizmlar, ko'pincha, ijtimoiy uyg'unlikni saqlash va norozilikni minimallashtirish uchun davlat tomonidan shakllantiriladigan avtoritar siyosiy madaniyatni ko'rsatadi.

O'zbek mediada esa evfemizmlar hurmat, kollektivizm va bilvosita muloqot kabi an'anaviy qadriyatlarga mos ravishda odob-axloq va obro' saqlash strategiyalariga urg'u beradi. "Qashshoqlik" (poverty) o'rnida ishlatiladigan "moliyaviy jihatdan qiynalayotgan aholi qatlamlari" (social groups facing financial difficulties) kabi iboralar o'zbek madaniyatining stigmatizatsiyalovchi tildan qochish tendensiyasini namoyon qiladi. O'zbek mediada ijtimoiy uyg'unlikni saqlash va shaxsiy ayblardan qochishga qaratilgan e'tibor post-sovet davridagi milliy o'zlik va madaniy normalarni aks ettiradi.

Ingliz tilidagi mediada esa evfemizmlar ko'proq siyosiy to'g'rilik (political correctness) va jurnalistika etikasi talablariga javoban qo'llaniladi. "Poor" (kambag'al) o'rnidagi "economically disadvantaged" (iqtisodiy jihatdan nochor) yoki "torture" (qiynoqlar) o'rnidagi "enhanced interrogation techniques" (takomillashtirilgan so'roq usullari) kabi iboralar inklyuzivlik, tenglik va inson huquqlari kabi g'arb liberal-demokratik

qadriyatlarini aks ettiradi. Ingliz yangiliklaridagi evfemizmlar ko‘pincha G‘arb siyosiy qadriyatlari va xususan, madaniy jihatdan xilma-xil jamiyatlarda sezgirlik va muvozanatni saqlash tendensiyasi ta’sirida shakllanadi.

Turli mediakontekstlarda evfemizmlarning vazifalari. Uchala media tizimi ham jamoatchilik fikrini boshqarish va xabardorlikda neytral ohangni saqlash uchun evfemizmlardan foydalanadi. Biroq, til ustidan nazorat darajasi va bilvositalikning ko‘lami turlichadir.

Rus mediada evfemizmlar ko‘pincha mafkuraviy maqsadlar, ayniqsa, siyosiy jihatdan murakkab mavzular uchun ishlatiladi. Davlat nazoratidagi ommaviy axborot vositalari evfemizmlarni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanadigan narrativni aks ettirish uchun qo‘llaydi, bu esa fuqarolarga hukumat faoliyatini ijobiy nuqtayi nazardan ko‘rishga yordam beradi. Masalan, “война” (urush) o‘rnida ishlatiladigan “специальная военная операция” (“special military operation” – maxsus harbiy operatsiya) iborasi siyosiy jihatdan bahsli va potensial janjalli harakatni kamroq tajovuzkor yoki zararli deb ko‘rsatadi, rasmiy siyosatga mos keladi.

O‘zbek mediasida tilga nisbatan e’tibor an’anaviy qadriyatlarni hurmat qilish va uyatdan qochishga qaratilgan. Evfemizmlar to‘g‘ridan to‘g‘ri ziddiyatlardan qochish, ijtimoiy uyg‘unlik va kollektiv mas’uliyatni shaxsiy ayblardan ustun qo‘yish uchun xizmat qiladi. “Bandlik darajasining pasayishi” (decrease in employment rate) kabi iboralar iqtisodiy tanazzul va ijtimoiy qiyinchiliklarni muhokama qilishda yumshoqroq yondashuvni aks ettiradi, bu esa murakkab mavzularni ochiq salbiyatlarsiz taqdim etish imkonini beradi.

Ingliz tilidagi mediada esa evfemizmlar, asosan, ijtimoiy va axloqiy sabablar (siyosiy to‘g‘rilik va neytrallikni saqlash) uchun qo‘llaniladi. Bu yerda evfemizmlar ayblardan qochish emas, balki shaxsning qadr-qimmati va madaniy sezgirlikni hurmat qilishga qaratilgan. Masalan, “illegal immigrants” (noqonuniy migrantlar) o‘rniga “undocumented migrants” (hujjatsiz migrantlar) atamasining qo‘llanishi muammoni insoniylashtirish va himoyasiz guruhni stigmatizatsiyadan saqlashga intilishdir. Xuddi shu tarzda, “economic decline” (iqtisodiy tanazzul) o‘rnidagi “negative growth” (salbiy o‘sish) kabi iboralar tashvishli iqtisodiy

yangiliklarni kamroq tahdidli va qabul qilinadigan shaklda taqdim etishga xizmat qiladi.

O‘xshashliklar:

-Uchala tilda ham evfemizmlar salbiy ma’lumotlarning ta’sirini yumshatish va voqelikni qabul qilinadigan yoki neytral shaklda taqdim etish uchun ishlatiladi.

-Rus, o‘zbek va ingliz tillaridagi evfemizmlar ijtimoiy normalar va siyosiy tizimlar ta’sirida shakllanadi, bunda til kengroq jamiyat maqsadlarini (siyosiy barqarorlikni saqlash, ijtimoiy uyg‘unlikni rag‘batlantirish, jurnalistika etikasiga rioya qilish) qo‘llab-quvvatlash vositasi hisoblanadi.

-Har bir til ijtimoiy uyg‘unlikni saqlash va ziddiyat yoki jamoat noqulayligidan qochish uchun evfemizmlardan foydalanadi.

Farqlar:

-Rus tilidagi evfemizmlar ko‘proq siyosiy motivatsiyaga ega bo‘lib, davlat siyosatiga xizmat qiladi va avtoritar siyosiy madaniyatni aks ettiradi. O‘zbek tilidagi evfemizmlar esa madaniyatga xos bo‘lgan obro‘ saqlash va odo-axloq strategiyalari ta’sirida shakllanadi.

-Ingliz tilidagi evfemizmlar inklyuzivlik va siyosiy to‘g‘rilik kabi madaniy qadriyatlar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, ijtimoiy guruhlarni kamsitish yoki chetlashtirishdan qochish uchun qo‘llaniladi. Rus va o‘zbek tillaridagi evfemizmlar esa ko‘proq jamoatchilik fikrini boshqarish va milliy narrativlarga moslashishga qaratilgan.

-Evfemizmlarning bilvositalik darajasi va rasmiyligi rus va o‘zbek mediada ancha yuqori, bunda rasmiylik va odo-axloqni ustuvor qo‘yiladi. Ingliz mediada esa evfemizmlardan foydalansa ham, ijtimoiy jihatdan nozik masalarga nisbatan to‘g‘riroq yondashuvni afzal ko‘radi.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION). Rossiya ommaviy axborot vositalarida evfemizmlar, birinchi navbatda, davlat siyosati bilan bog‘liq murakkab va ijtimoiy keskin mavzularda rasmiy nuqtayi nazarni qo‘llab-quvvatlash zarurati bilan shakllanadi. Bu atamalar nafaqat tilni yumshatish, balki siyosiy barqarorlikni saqlash va norozilikni kamaytirish maqsadida qo‘llaniladi. “Maxsus harbiy operatsiya” (special military operation) yoki “sog‘liqni saqlash tizimini optimallashtirish” (optimization of healthcare system) kabi iboralar jamiyatni qo‘pol haqiqatlar bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri to‘qnashuvdan qochish,

barqarorlik va nazoratni ta'kidlovchi mafkuraviy tizimga moslash uchun ishlatiladi.

O'zbekiston ommaviy axborot vositalarida evfemizmlar, asosan, madaniy jihatdan bilvositalik va odob saqlash zarurati bilan bog'liq. "Qashshoqlik" (poverty) o'rniga "moliyaviy jihatdan qiynalayotgan aholi qatlamlari" (social groups facing financial difficulties) kabi iboralar ijtimoiy totuvlik va jamoaviy mas'uliyatni muhim deb biladigan jamiyat qadriyatlarini aks ettiradi. Bu yerda evfemizmlar shaxs yoki guruhlarini stigmatizatsiyadan saqlash va "obro'y"ni himoya qilish madaniy ustuvorligini ko'rsatadi.

Ingliz tilidagi ommaviy axborot vositalarida evfemizmlar ko'proq siyosiy to'g'rilik va inklyuzivlik tamoyillari asosida shakllanadi. "Iqtisodiy qiyinchilikdagi" (economically disadvantaged) yoki "hujjatsiz migrantlar" (undocumented migrants) kabi atamalar hissiyotlarni hisobga olgan holda norozilikni kamaytirish va hamjihatlikni targ'ib qilish uchun ishlatiladi.

Ushbu uchala media tizimidagi farqlarga qaramay, evfemizmlarning asosiy vazifasi jamoatchilik fikrini boshqarish vositasi sifatida ishlatilishidir. Rossiyada siyosiy mafkuralarini qo'llab-quvvatlash, O'zbekistonda ijtimoiy totuvlikni saqlash yoki G'arbda etik standartlarga rioya qilish – barcha holatlarda evfemizmlar haqiqatni yetkazish va jamoatchilik kayfiyatini shakllantirish o'rtasidagi nozik muvozanatni saqlaydi. Bu tilning ijtimoiy qadriyatlar va mafkuralar bilan uzviy bog'liqligini yaqqol namoyish etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI (ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES):

1. Fairclough, N. (1995). Media Discourse. London: Edward Arnold.
2. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). Metaphors We Live By. Chicago: University of Chicago Press. 25–27-betlar.
3. Dąbrowska, E. (2006). The Use of Euphemisms in the Media: A Study of Public Discourse. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM. 4–6-boblar.
4. Norrick, N. R. (2009). Euphemism and Political Correctness in English. Journal of Pragmatics, 41(2), 434–440-betlar.
5. Zayed, H. (2017). Cultural and Linguistic Variation in Euphemistic Expressions in News Discourse: A Comparative Study of Arabic and English Media. International Journal of Applied Linguistics and English Literature, 6(1), 41–45-betlar.
6. Albrecht, J., & Howard, D. R. (2004). Euphemisms in Political Discourse. Journal of Political Communication, 21(2), 183–197-betlar.
7. Simpson, P. (2003). Language, Ideology, and Point of View. London: Routledge. 2,5-boblar.
8. House, J. (2018). Translation as Communication across Languages and Cultures. London: Routledge. 120–135-betlar.

